

4. Стратегия развития образования «Образование – 2020». [дата обращения: 14.11.2022].
Доступно: <https://mecc.gov.md/ro/content/rezultatele-inregistrate-de-republica-moldova-programul-international-de-evaluare-elevilor>

ROLUL INDIVIDUALIZĂRII PROCESULUI EDUCAȚIONAL PRIN ADAPTĂRI CURRICULARE PENTRU DEZVOLTAREA COMUNICĂRII LA COPIII CU DIFICULTĂȚI DE ÎNVĂȚARE

Olga DRUGUȘ, CDS în IP Liceul Teoretic „Petru Rareș”,

Doctorandă a Școlii Doctorale, UPS „Ion Creangă” mun. Chișinău, Republica Moldova

<https://orcid.org/0000-0002-0914-2510>

CZU: 376.091.214

DOI: 10.46727/c.04-05-11-2022.p72-79

Abrevieri:

CES – *cerințe educaționale speciale - children with special educational requirements*

DÎ – *Dificultăți de învățare - Learning Difficulties*

EI – *Educație incluzivă - inclusive education*

Rezumat. Copiii cu dificultăți de învățare, având anumite particularități specifice au aceleași necesități fundamentale – să participe la activități colective și să se simtă confortabil în mediul școlar și social. Fiecare copil își dorește să comunice atât cu persoanele adulte, cât și cu semenii săi. Problema constă în faptul că copiii cu CES, se confruntă cu mari dificultăți în satisfacerea acestor necesități absolut firești, având nevoie de ajutorul competent al specialiștilor, anturajului proxim, comunității. În procesul instructiv-educativ sunt necesare eforturi practice organizatorice, de intervenție curriculară și metodologică, de formare și perfecționare a profesorilor, de evaluare a activității acestora în perspectiva sprijinului progresului școlar al copiilor cu necesități speciale.

Cuvinte-cheie: copiii cu dificultăți de învățare, cerințe educaționale speciale, curriculum modificat, curriculum adaptat

Summary. Children with learning difficulties, having certain specific characteristics, have the same fundamental needs - to participate in collective activities and to feel comfortable in the school and social environment. Every child wants to communicate both with adults and with his peers. The problem lies in the fact that children with learning difficulties face great difficulties in satisfying these absolutely natural needs, needing the competent help of specialists, a close entourage, and the community. In the instructive-educational process, practical organizational efforts are needed, for curricular and methodological intervention, for the training and improvement of teachers, and for evaluating their activity from the perspective of supporting the school progress of children with learning difficulties.

Keywords: Children with learning difficulties, special educational requirements, modified curriculum, adapted curriculum

În contextul educației incluzive se subînțelege că elevul cu CES, trebuie susținut și încurajat de cadrul didactic ca să-și dezvolte personalitatea, să-și valorifice potențialul individual. Este necesară, cu certitudine, o schimbare a atitudinii tuturor actorilor implicați în procesul instructiv-educativ, dar și a întregii comunități față de actul educațional, determinat de procesul incluziv al elevilor cu cerințe educaționale speciale. Altfel spus, EI nu înseamnă doar a integra copiii cu CES în mediul școlar, ci și a conștientiza fenomenul diversității umane prin a organiza procesul instructiv-educativ în școală, pornind de la această concepție.

În viziunea prof. A. Bolboceanu *integrarea școlară* exprimă atitudinea favorabilă a elevului față de școala pe care o urmează; condiția psihică în care acțiunile instructiv-educative devin accesibile copilului; consolidarea unei motivații puternice pentru susținerea efortului elevului în procesul învățării; corespunderea între cerințele formulate de școală și posibilitățile copilului de a le face față; existența unor randamente la învățătură și în plan comportamental considerate normale prin raportarea la posibilitățile copilului sau la cerințele școlare [3].

Fiecare individ este caracterizat de un ritm și de un stil de învățare care îi aparține. Școala trebuie să se adapteze individualităților copiilor, la ritmurile și tipologiile diferite ale dezvoltării și educației lor. Acceptând și încadrând în învățământ copii cu dizabilități, educația câștigă în calitatea predării și învățării pentru toți copiii.

Atunci când vorbim de *educație incluzivă*, ne referim la programe de educație cât mai adecvate și adaptate, adică programe care să asigure *accesul și participarea tuturor, valorizând diversitatea și acordând importanță fiecărui copil* în parte.

Practic, *educația incluzivă este o schimbare care privește copilul și actul educației printr-o altă „fereastră”*, care focalizează intervențiile educaționale pe valorile democratice ale relațiilor sociale și pe ființa umană înțeleasă în sens pozitiv și detaliat, relativ la potențialul ei.

Cu certitudine, putem spune că *educația incluzivă prevede schimbarea și adaptarea continuă a sistemului educațional pentru a răspunde diversității copiilor și nevoilor ce decurg din aceasta, pentru a oferi o educație de calitate tuturor în contexte integrate și medii de învățare comună* - figura 1.

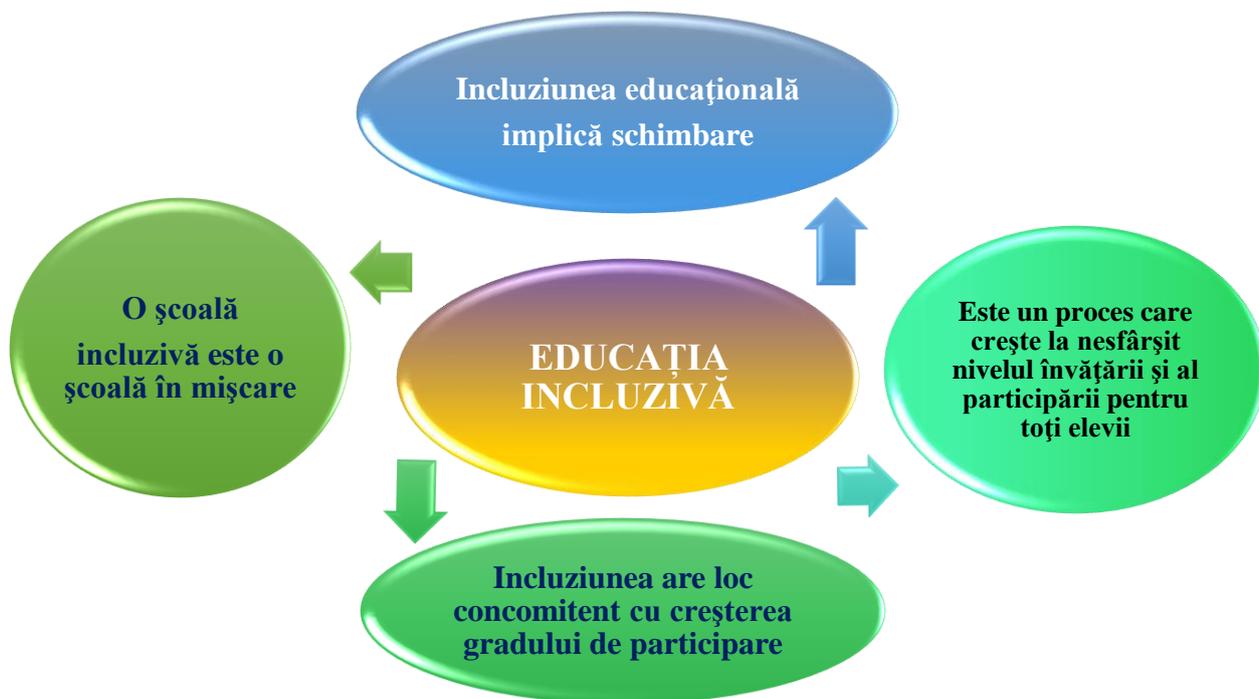

Figura 1. Prevederile educației incluzive

Perspectivile rezolvării problemelor din clasa de elevi impun o perspectivă individuală, una de grup și una curriculară. Totodată există mituri privind educația incluzivă – care trebuie explicate părinților copiilor cu CES, dar și cadrelor didactice implicate în acest proces.

Educația constituie un drept fundamental al fiecărui copil și trebuie să se adreseze tuturor copiilor, valorizând diferențele care există între ei, diferențe de ordin cultural, economic, rasial, religios, de stilul și ritmul propriu de învățare, de dificultățile posibile, de tulburările învățării și dezvoltării individuale.

Indiferent de particularitățile și diferențele individuale, toți copiii au dreptul să se bucure de educație și instruire. În acest context de idei, *incluziunea* se constituie ca cea mai potrivită abordare pentru înțelegerea și satisfacerea nevoilor de învățare a tuturor copiilor în școli obișnuite. E clar că *educația incluzivă* înseamnă sprijin și educație pentru toți, grijă și atenție pentru fiecare.

După cum menționează M. Hadîrcă, noua abordare vizează o schimbare de optică nu doar în ceea ce privește conceperea, proiectarea și realizarea educației, ci și în ceea ce privește organizarea procesului educațional și managementul școlii. Ea solicită, în primul rând, o re-evaluare a politicii statului, precum și a atitudinii societății în general, vizavi de copiii cu cerințe educaționale speciale, excluși și/sau marginalizați anterior în vederea schimbării acesteia pe o atitudine mai tolerantă și a recunoașterii diversității umane, astfel încât statul să asigure la locul de trai condiții egale de învățare fiecărui elev. În al doilea rând, educația incluzivă impune o nouă abordare a scopurilor, obiectivelor și formelor de organizare a educației. Astfel, scopul școlii generale este de a asigura accesul tuturor copiilor la educația de bază, de a contribui la reducerea izolării și a segregării în învățământ, acesta fiind și răspunsul posibil la provocările unei *pedagogii respondente*, ce vizează acțiunea de *normalizare a vieții copiilor*, prin incluziune, cooperare și conlucrare, coparticipare și interacțiune școlară și socială [10].

Figura 2. Componentele curriculumului

Una din obligațiile cadrelor didactice astăzi este să adapteze curricula existentă în așa mod ca aceasta să fie accesibilă: pentru a fi însușită, pentru a înlătura diferite bariere de învățare cu care se confruntă elevii cu CES, pentru a elabora un curriculum individualizat. Altfel spus *un curriculum adaptat nu este unul nou, nici alternativ, este același curriculum general, dar adaptat la potențialul individual specific al copiilor cu cerințe educaționale speciale.*

Prin aceste adaptări curriculare se are ca scop racordarea conținuturilor componentelor curriculumului național cu posibilitățile potențialului elevului cu cerințe educaționale speciale, din perspectiva finalităților procesului de adaptare și de integrare școlară și socială a acestuia. Buna desfășurare a procesului instructiv-educativ pentru copiii cu CES în școlile generale și adaptarea curriculară, presupune respectarea unor principii care au drept scop eficientizarea acestui proces deosebit de complex și realizarea acestuia cu maximă responsabilitate și competență, având la bază principiile moderne impuse de noile orientări în domeniul educației incluzive.

Sunt necesare apoi eforturi practice organizatorice, de intervenție curriculară și metodologică, *de formare și perfecționare a profesorilor*, de evaluare a activității acestora și perspectiva sprijinului progresului școlar al copiilor cu dificultăți, de alocare a resurselor etc.

Cu copii cu dizabilități integrați în școala obișnuită lucrează *două categorii de cadre didactice: cadre didactice din învățământul obișnuit (învățători sau profesori) și cadre didactice din învățământul special (cadre didactice de sprijin, procesor pentru terapii specifice de recuperare și compensare).*

Marea majoritate a cadrelor didactice din școlile de masă nu cunosc problematica minimală a cerințelor educaționale speciale, astfel că *nevoia de formare a tuturor cadrelor didactice în problematica CES și a educației incluzive constituie o prioritate și necesitate, în același timp.*

În opinia cercetătorului T. Vrasmaș, cadrele didactice din școlile integratoare vor ține cont de trei direcții principale [7]:

Figura 3. Direcțiile principale de formare pentru cadrele didactice din școlile integratoare

Azi, cadrele didactice trebuie să se raporteze la cei pe care îi educă, stabilind relații de cooperare și colaborare cu elevii și părinții acestora, dar și cu alți factori ai mediului social. Și

aceasta, deoarece profesorii nu educă numai în clasă, în școală, ci prin fiecare contact relațional cu copiii și părinții, desfășoară o muncă de creștere și dezvoltare, de conducere și direcționare.

În ultima perioadă, sistemul educativ a suferit schimbări fundamentale de paradigmă, datorită elevilor cu cerințe speciale educative, apare conceptul de educație integrată și școală incluzivă. Elevii cu DÎ se confruntă cu o multitudine de probleme printre care: dificultăți în comunicare, exprimare defectuoasă, percepția cu dificultate a spațiului. Modelul incluziv este sistemul în care copilul este integrat într-o clasă obișnuită, fiind instruit de către același profesor la nivel de clasă, totodată beneficiază de suport, sprijin, ghidare de către un cadru didactic de sprijin. Acești copii beneficiază de activități în baza unui curriculum adaptat nevoilor educaționale, de programe de intervenție personalizate, precum și multe alte activități individualizate în CREI-ul instituției.

Modalitățile de cunoaștere sunt particulare pentru fiecare elev, de aceea cadrul didactic, găsește de fiecare dată noi metode, pentru ca elevul să-și organizeze un traseu propriu în procesul învățării.

Procesul de individualizare în cadrul educației incluzive impune respectarea diferențelor umane și valorificarea lor, adaptarea sau chiar modificarea activităților de învățare, a formelor și metodelor de organizare, dar și a strategiilor didactice la toate disciplinele școlare.

Determinarea formelor de organizare și a metodelor de predare-învățare-evaluare sunt determinate ținând cont de conținuturile de învățare, de finalitățile de învățare stabilite, dar și neapărat de stilurile de învățare ale copilului (vizual, auditiv, kinestezic), inteligențele multiple (lingvistică, logico-matematică, spațial-vizuală, muzical-ritmică, corporal-kinestezică, naturalistă, interpersonală, intrapersonală, existențială).

Pentru a micșora impedimentele și barierele de învățare ale elevilor cu cerințe educaționale speciale este necesară adaptarea sau și modificarea curriculei existente, astfel încât să fie accesibilă, pentru a fi învățată de elevii cu CES, este necesar de a fi elaborat curriculum adaptat sau modificat individualizat.

Foarte important este să accentuăm și să conștientizăm faptul că un curriculum adaptat nu este unul nou, nici alternativ, ci este același curriculum general, dar adaptat la cerințele și potențialul individual specific al copilului cu cerințe educaționale speciale.

Adaptările și modificările curriculare presupun interdependența conținuturilor componentelor curriculumului național cu posibilitățile și capacitățile elevului cu cerințe educaționale speciale, rezultând finalităților procesului de adaptare și de integrare școlară la nivel de clasă și instituție, dar și socială a acestuia.

O bună organizare și desfășurare a procesului educațional pentru copiii cu CES în școlile obișnuite din RM, inclusiv adaptarea și modificarea curriculară, presupune respectarea principiilor care au ca scop de a îmbunătăți acest proces deosebit de complex și de a-l întreprinde cu

responsabilitate și competență, ținând cont de principiile moderne care sunt impuse de noile orientări în domeniul educației incluzive.

Individualizarea procesului instructiv-educativ prin *adaptări și modificări curriculare* poate avea loc pe două căi: prin *Adaptarea Curriculumului general cu adaptarea strategiilor de predare-învățare-evaluare (CGA)* și prin *modificări curriculare* (modificarea finalităților, a conținuturilor după potențialul copiilor).

Caseta 1. Dificultăți de comunicare și interacțiune

Categoriile de dificultăți	Caracteristici
dificultăți de limbaj	dificultăți de exprimare (verbal și non-verbal)
	dificultăți de receptare a mesajului oral (capacitatea de a asimila și înțelege limbajul)
	dificultăți de recepționare și transmitere a mesajului oral
dificultăți de comunicare și interacțiune (cele mai multe sunt tulburări din spectrul autist)	dificultăți de comunicare verbală și/sau non-verbală
	dificultăți în perceperea/înțelegerea comportamentului social, de care depinde capacitatea elevului de a interacționa
	comportament, manifestat prin acțiuni limitate
dificultăți de comunicare și interacțiune	<ul style="list-style-type: none"> - selectarea sarcinilor, a căror realizare necesită tehnici/metode/procedee de lucru interactive; - organizarea activităților care ar induce la interrelaționarea copiilor (cântece , versuri însoțite de anumite mișcări, jocuri cu obiecte etc.); - utilizarea metodelor alternative de comunicare (pictograme); - organizarea condițiilor de învățare/de comunicare, respectând un ritm mai lent; - utilizarea propozițiilor afirmative, simple („Arată-mi!”, „Hai să mergem!”); - utilizarea imaginilor/graficelor/tabelelor etc.; - așezarea în bancă cu un elev pe care îl agreează; - planificarea și desfășurarea activităților cu sarcini, care oferă posibilitatea de a comunica/a interacționa; - oferirea feedback-ului, recompensând și evidențind orice mic succes al elevului
dificultăți sociale	<ul style="list-style-type: none"> - planificarea și desfășurarea activităților structurate în comun cu alți colegii (fie în pereche, fie în grupuri mici); - organizarea activităților de dramatizare/ imitare/jocul de rol; - formularea sarcinilor clar, succint și folosite în mod frecvent; - lectura poveștilor sociale (Gray&Garand, 1993); - crearea intenționată a situațiilor care conduc la modelarea unui anumit comportament (a aștepta rândul); - utilizarea în limbaj a propozițiilor simple și a imaginilor pentru a demonstra un comportament social dorit și emoțiile/reacțiile celorlalți; - încurajarea succesului și a micilor progrese ale elevului; - învățarea prin cooperare, incluzând elevul în anumite grupuri de semeni; - discuții argumentative cu exemplificări cu copilul referitor la modul în care comportamentul impulsiv afectează pe cei din jur; - discuții cu referire la diferite situații sociale etc.

În cadrul disciplinelor integrate, în dependență de necesitățile și competențele ce urmează a fi achiziționate și dezvoltate, acestea pot fi: ”Achiziții fundamentale”, ”Deprinderi de autoadministrare”, ”Dezvoltare personală”, ”Arte și tehnologii” etc. Aceste modificări și adaptări

curriculare nu exclud adaptarea metodelor și strategiilor de predare-învățare-evaluare, ci dimpotrivă, sunt parte integră a modificărilor.

Prin studiul efectuat confirmăm că *incluziunea* nu înseamnă doar a integra copiii cu deficiențe în școlile obișnuite, ci înseamnă a recunoaște diversitatea și a organiza școlile și curriculum-ul, pornind de la această concepție.

Bibliografie:

1. ANDRUSZKIEWICZ, M., PRENTON, K. Educația incluzivă. Concepte, politici și practice în activitatea școlară. București: 2009.
2. BODORIN, C., BULAT, G. et. al. Educația incluzivă. LUMOS Foundation Moldova. Chișinău: Cetatea de sus, 2012. 100 p.
3. BOLBOCEANU, A. et. al. Inclusiv EU. Studiul eficienței experiențelor de incluziune a copiilor cu CES dezvoltate în instituțiile de învățământ general din Republica Moldova. Chișinău: IȘE, 2010.
4. CARA, A. Implementarea educației incluzive în Republica Moldova. Studiu de politici publice. Chișinău: IPP, 2014. 84 p.
5. COJOCARU, V. Gh., COJOCARU, Valentina, POSTICA, A. Diagnosticarea pedagogică din perspectiva calității educației. Chișinău: 2011. 196 p.
6. *Convenția ONU privind drepturile copilului*. În: Chișinău: UNICEF, 2006.
7. COZMA, T., GHERGUȚ, A. Introducere în problematica educației integrate. Iași: Spiru, 2000.
8. CRISTEA, S. Dicționar de pedagogie. Grupul editorial Litera Internațional, Chișinău-București: 2000.
9. DANII, A., POPOVICI, D.-V., RACU, A. Intervenția psihopedagogică în școala incluzivă. Chișinău: Tipograi a Centrală, 2007.
10. HADÎRCĂ, Maria, CAZACU, Tamara. Adaptări curriculare și evaluarea progresului școlar. Chișinău, Chișinău, 2012
11. RACU, A., POPOVICI, D.-V., Danii, A. Educația incluzivă. Ghid pentru cadrele didactice și manageriale, Chișinău: Ed. Universul, 2009.
12. VRASMAȘ, E. Dificultățile de învățare în școală. București: VEI Integral, 2007.

VOLUNTARIATUL ÎNTRE MISIUNE SOCIALĂ ȘI ACT DE EDUCAȚIE

Beatrice-Ionela ENACHE, profesor, Școala Gimnazială „Al. Piru”, com. Mărgineni, jud. Bacău,
România

Doctorandă, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Chișinău, R. Moldova

<https://orcid.org/0000-0001-7503-6321>

CZU: 37.068

DOI: 10.46727/c.04-05-11-2022.p79-83

Rezumat. Angajamentul benevol, conștient și informat în cadrul acțiunilor de voluntariat semnifică mult mai mult decât a oferi din timpul personal, din energia și puterea interioară sau din cunoștințele individuale acumulate. Activitatea ca voluntar înseamnă dezvoltare personală, autoeducație, autodisciplină și, nu în ultimul rând, educație pentru viață. Sistemul formal de educație nu reușește, din păcate, să pregătească tinerele generații pentru o viață activă și independentă, educația nonformală completând cu succes lacunele generate de educația tradițională. Sub aspect social, de cele mai multe ori, voluntariatul se confundă cu munca voluntar-patriotică, motiv pentru care, deși aduce însemnate avantaje în plan personal și comunitar, continuă să rămână o resursă neexploată și puțin promovată. Nu este pe deplin cunoscut faptul că pot activa ca voluntari chiar și elevii cu vârste sub 18 ani, existând varianta de voluntariat neformal, pentru educabilii cu vârsta mai mică de 14 ani, dar și posibilitatea recunoașterii abilităților dobândite în urma implicării în astfel de manifestări. Beneficiile participării în astfel de acțiuni sunt multiple: confort psihic, acumulare de experiențe în scopul dezvoltării personale, evoluție intelectuală și maturitate emoțională, adaptare și reziliență crescută, civism, gestionare optimă a timpului liber. În mod cert, voluntariatul modifică în bine tipare comportamentale, schimbă mentalități și reorganizează prioritățile de viață pentru totdeauna.

Cuvinte-cheie: voluntariat, dezvoltare personală, educație, societate, elevi, beneficii.

Abstract. Voluntary, conscious engagement and information in volunteering actions mean much more than giving personal time, energy and inner strength or individual accumulated knowledge. Volunteering means personal development, self-education, self-discipline and, last but not least, education for life. The formal education system unfortunately fails to prepare the young generations for active and independent life, non-formal education successfully filling the gaps generated by traditional education. From a social point of view, most of the time, volunteering is confused with voluntary-patriotic work, which is why, although it brings significant advantages on a personal and community level, it continues to remain an unexploited and little-promoted resource. The fact that they can act as volunteers is not fully known. Even students under the age of 18, there is the option of informal volunteering, for young learners. The benefits of participating in such actions are multiple: psychological comfort, accumulation of experiences for the purpose of personal development, intellectual evolution and emotional maturity, adaptation and increased resilience, civics, free time management. Certainly, volunteering changed into good behavioral patterns, change mindsets and reorganize life priorities forever.

Keywords: volunteering, personal development, education, society, students, benefits.

„Valorile tinerilor români” [1], o cercetare reprezentativă identificată în literatura de specialitate, la scară națională, coordonată de Organizația non-profit cu proiecte în Industria Creative „Oricum” și Institutul British Council din România - organizația internațională a Marii Britanii specializată în promovarea educației și culturii, desfășurată în perioada martie-iunie 2006, cuprinde un număr de 12 focus-grupuri în 6 medii urbane diferite, având un total de 99 participanți din toată țara, cu vârste cuprinse între 15-19 de ani și 20-25 de ani, ce a avut drept scop determinarea profilului tânărului român din perspectiva educației formale, nonformale și informale,